

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ז

פרשת תרומה

א. תוספת ברכה.

פרק כה' פסוק ח': זעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כ"ה ח')

במדרש רבי תנחומא אמרו על זה, זהו שאמר הכתוב (מלאכי א' א') אהבתי אתכם אמר ה'. ולא נתבארה הכוונה.

ואפשר לפרש עפ"י המסופר במס' כתובות (ס"ב ב'), כי אחד מחז"ל עשה שדוכין לבנו ואירס אותו, וצוה עליו שאחר האירוסין ילך לזמן ידוע ללמוד תורה, ואח"כ יעשו הנשואין, אבל כשנפגש המשוך עם הכלה ביקש מאביו שירשה לו לעשות מקודם הנשואין ואח"כ ילך ללמוד, ואמר לו אביו, בני, דעת קונך יש בך (כלומר, מדת ה'), כי מעיקרא כתיב תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך (פרשה בשלח, ט"ו י"ז), והיינו, כי מקודם יביאם לישראל לארץ ואח"כ יבנו לו מקדש (היינו מכון לשבתך מקדש ה'), ולבסוף כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, והיינו כי לא רצה לחכות עם בנין המקדש עד בואם לארץ, אך עתה, בעודם במדבר, רצה להשרות שכנתו בתוכם, וזה מרוב אהבתו אליהם, והנמשל מובן בקל.

וזהו היא כונת המדרש, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, זה שאמר הכתוב אהבתי אתכם אמר ה', ומרוב אהבה איני רוצה להמתין בבנין המשכן ולשכון בתוכם עד בואם לארץ, אך עודם כאן במדבר יעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

אלו

1. לכאורה מה קשה כאן לפרשנו?
2. מה בדיוק הסיפור האמיתי כאן ומה אמר האב לפניו?
3. מה ולא מה הקדים הקב"ה כאן?
4. איך זה צונה על אלה פרשנו מתחילת דבריו?
5. איך בזה מתורץ גם צנן "ושכנתי בתוכם"?

* * *

פרטים אלו היו בלא כוונה. ועל דרך זה הלכו רב המחברים לעשות בהם רמזים איש לפי שכלו, זה אומר בכה וזה בכה. ואפלו רש"י שכל דבריו פשוטים, מכל מקום במקום שמצא לדרש קרוב לפשוטו לא הניח מלבארו, שכן בפרשה זו פרש "מזבח נחשת" לכפר על מצחת נחושה, וכן "שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים" פרש כנגד שנים עשר שבטים ושבעים זקנים (שמות טו, כז).

ב. בלי יקר.

פרק כה' פסוק י': ויַעֲשׂוּ אֶרֶוֹן עֲצֵי שִׁטִּים. במעשה המשכן וכל כליו ודיני עשייתם, כבר נמצאו פרטי דיניהם בתלמוד, עליהם אין להוסיף וממנו אין לגרע, ולא נשאר לנו לחדש בהם דבר, כי אם במה שהסכימו עליו כל המפרשים לעשות בהם רמזים על ענינים נסתרים או נגלים, כי לא יתכן לומר שכל

תרומה

ועיניו הרואות בחמדות
הגוף המוחשיות - יתן במי שהוא למטה ממנו
במדרגה, ואז ישמח בחלקו ולא יבקש על
רבוני עשר, שפן שלמה אמר: "ראש ועשר אל
תתן לי" (משלי ל, ח). ועל פן היו כל אמות
הארון שבורות, להורות שכל אדם ידמה
בנפשו פאלו הוא חסר מן שלמות החכמה
וצריך למדוד עדין למלאת חסרונו, כי כל
אמה חסרה מורה על דבר חסר הצריך
שימלאו חסרונו, כך עקר החכמה מאין תמצא
(איוב כח, יב) - ממי שחושב את עצמו לאין
וחסר, אבל לא במי שהוא חכם בעיניו הטועה
בעצמו לאמר שפכר הגיע אל תכליתה, כי
"איזהו חכם - הלומד מכל אדם" (אבות ד, א),
החושב שהוא חסר מן החכמה והוא צריך
עוד להתלמד, וכן בידיעת מציאת ה' יתברך
אמר: "תכלית הידיעה - שנדע שלא נדעך"
(בחינת עולם יג, מה). ועל פן היו כל אמות
הארון שבורות בארץ וקומה ורחב, כנגד
שלשה דברים העומדים כנגד משיגי
החכמות, והם: קצר דעת המשיג, ועמק
המשג, וארץ ההצעות, כי הקומה הינו העמק,
כי עמק הדבר מי ימצאנו, והוא עמק המשג,
והרחב עומד כנגד קצר דעת המשיג, והארץ
הינו ארץ ההצעות. וכמו שכתוב: "עמקה
משאול מה תדע" (איוב יא, ח), וכתוב: "ארפה
מארץ מדה ורחבה מני ים" (שם יא, ט).

על פן לא אחשף גם אני מלומר מה
שתעלה מצודת שכלי, להוסיף קצת על אותן
רמזים שדברו בהם המפרשים בשני פרשיות
אלו, תרומה תצוה. וטרם בואי לדבר בהם,
אמר בדרך כלל על שלשה ראשי כלים אשר
עליהם נעשה זר זהב, והם: ארון, שלחן,
ומזבח. ורז"ל אמרו, שהם כנגד שלשה
כתרים: כתר תורה, כתר כהנה, כתר מלכות
(יומא עב:). והבט ימין וראה, כי שלשה כלים
אלו היו חלוקים במדות האמות, כי הארון היו
כל אמותיו שבורות, והמזבח היו כל אמותיו
שלמות, והשלחן היו מקצתן שבורות ומקצתן
שלמות, הלא דבר הוא.

והקדוב אלי לומר בזה, לפי שאמרו
החכמים, במעלות - הבט למעלה
ממך, כי על ידי זה ידמה בנפשו כי הוא חסר
מן שלמות ולא הגיע למדרגת חברו, ויבוא
להתקנאות בו, ויוסיף על שלמות חכמתו, כי
קנאת סופרים תרבה חכמה. אבל בעניני
העולם הזה, דהינו כל הצלחות הגופניות
כעשר וכבוד, יסתכל במי שהוא למטה ממנו,
ובסבה זו ישמח בחלקו בראותו כי יש לו רב
יותר מן הרבה אנשים. וכמו שאמרו:
"המתפלל יתן עיניו למטה ולבו למעלה"
(יבמות קה:), זה המתפלל על צרכי הנפש
והגוף, יתן לבו הרהר הרבה חכמה ודעת
במי שהוא למעלה ממנו, ויתפלל אל ה'
להטות לבבו אל החכמה שיגיע בה למעלת
השלמים, שפן שלמה לא שאל מעם ה' כי אם
שיתן לו לב שומע:

proke

1. מה מביא את כרננו לבאר את כל צנין המסכן וכליו באופן אלגורי?
2. מה הוכחתו לשיטה זו מדברי רש"י?
3. מה המשותף לארון, שלחן ומזבח, ומה המיוחד בהם כלפי שאר הכלים?
4. איך על האדם הישראלי להסתכל בצופם?
5. מה ולמה ביקש שלמה המלך?
6. אורק, קומה ורחב, מה לאור כרננו מהם?
7. משיא, מושל, הצעות, התוכל להסביר ואיך זה שייך לכאן?

* * *

ג. רש"ר הירש.

פרק כה' פסוקים כד', כה':

שונה הדבר כאן לגבי השולחן. השולחן
עצמו, אשר פרט לציפוי הרק שעל הרף העליון
היה עשוי מעץ בלבד, היה מוקף זר זהב
סביב. נראה אפוא, כי משמעות הור מתייחסת
אל השולחן עצמו, והוא מסמל את הקדושה,
כלומר את ההרחקה של כל דבר בלתי
טהור ובלתי-מקודש מן הפעולות
ומן המטרות המיוצגות על-ידי
השולחן.

כבר הסברנו (לעיל פסוק יא) את משמעותו של
הזר, לפי צורתו ושמו, כסימן. להרחקת כל
דבר זר ובלתי-מקודש, כלומר סימן
לקדושת הדבר שהור סוגר עליו, ולשמירתו
ממגע יד האדם. הור שבארון התרומם מעליו
וכמו נח מעל גביו - "ועשית עליו זר זהב
סביב" - הוא לא סובב את הארון, אלא
נעמד כהמשך לכפורת הזהב, המשך
העולה מתוך הארון ומתרומם
מעליו. לפיכך היה נראה לנו, כי לגבי הארון יש
להבין את משמעות הור כסימן לקדושה ולשמירה
ממגע יד אדם - בעיקר כלפי חוץ.

(כד-כה) העץ הרענן מסמל את הפעילות המביאה
לידי רוחה; אולם פעילות זו צריכה
להשתית את הרוחה שהיא יוצרת על "יסוד טהור
ומוצק", עליה להוסיף את הרוחה על
בסיס טהור ומצורף כטהור הזהב.
לפיכך: וצפית אתו זהב טהור -
ועשית לו זר זהב סביב. ומקומו המדויק
של הור הזה מפורש בפסוק הבא: ועשית זר
זהב למסגרתו סביב. מקומו של הור שמסביב
לשולחן שונה אפוא ממקום הור שמסביב לארון,
וגם העובדה, שהכתוב מדבר פעמיים על הור שמסביב
לשולחן, מורה על חשיבותו המיוחדת לגבי השולחן.

פרשנו - כדרכו - מוצא את הסאליות והאלאוריות בכל הנצח באשכנז, מה

1. מביאו לכך?
2. הולחן מצד והלך מנהג טהור, מה כל זה בא לסאל?
3. מה ההבדל בין הלך של הולחן לצומת הלך שמסיב לארון?
4. מה מסאל הולחן?
5. מה מוסיף הלך המקיף אותו מסיב?

* * *

המורה

האור היוצא מן המורה מסמל אפוא את רוח הדעת והמעשה שה' משרה אותו. אם כן, מה משמעותה של המורה ביחס אל האור היוצא ממנה?

נזכור את צורתה החיצונית של המורה ונראה מיד, כי דמותה - על ירכה ופרחה, על קניה המשוקדים גביעים, כפתורים ופרחים - כדמותו של אילן, הפורח משורשו ומעלה, והמתרומם להיות נושא האור הזה.

נזכור גם, שהמורה היתה הכלי היחיד שכולו מתכת, כולו זהב, ומיד נראה, כי ייחודה הוא בכך, שהחומר מייצג את תכונת החוץ, ההתמדה, תכונת דבר שאינו ניתן לשינוי, ואילו הצורה מייצגת את תכונת השתלמות וההתפתחות; החומר והצורה של המורה מייצגים אפוא ביחד את השתלמות והתפתחותו של היסוד האיתן והמתמיד שאינו משתנה לעולם. בהופעתה החיצונית הרי המורה היא הניגוד הגמור של השולחן. תכונתו של השולחן, העשוי בעיקרו מעץ, היא תכונת דבר המתפתח תוך השתלמות מתמדת, ורק צורתו, אבזריו, מחיצותיו ומשענותיו נותנים לו חוזק והתמדה; והריהו מייצג את הצד החומרי, שלפי טבעו שולטים בו השינויים והתמורות של הנביטה והצמיחה, הפריחה והבשילה - והקמילה; ורק במקדש ה', עלידי הרוח והסדר של תורת ה', מקבל הוא מידה ותכלית, חוזק והתמדה, והוא מתעלה לדרגה של חשיבות למען הנצח. כנגד זה המורה: היא עשויה זהב כולה, והחומר הזה מעמיד אותה כסמל החוזק והנצח שאינו ניתן

לשינוי, ושצורתה מעידה עליה, שדוקא במקדש ה', עלידי רוח תורת ה', תבוא התכונה הזאת לידי פריחה והשתלמות. שום דבר באדם אינו איתן, בלתי משתנה ונצחי - פרט ליסוד האלוהי שבו, יסוד המודע לנו עלידי הכרת האמת ורציית הטוב.

הכרה זו ורצייה זו שבאדם, וכן נשואי הכרתו ורצייתו: האמת והטוב - הם כשלעצמם נצחיים ובלתי משתנים ואינם ניתנים לא לדירוג ולא לתמורה. ואף אם היסוד האלוהי נראה לאין ערוך יותר מושלם באיש השלם מאשר היסוד האלוהי הרדום בלב ילד, הרי מכל מקום היסוד האלוהי הרדום בלב ילד שווה לחלוטין במידת תכונתו האלוהית והטהורה לאותו

היסוד שהגיע לשלמות באיש השלם. רק היקף ההופעה החיצונית יש בו משום מידת דירוג. וכן הדבר לגבי האמיתות הפשוטות ביותר והנשגבות ביותר, ולגבי הטוב הכללי ביותר והנשגב והנדיר ביותר, - הכל, כשלעצמו, אמיתי וטוב באותה המידה. ואילו בתהליך ההתפתחות בעולם החושים - כל מדרגה גבוהה יותר נבנית על חורבן המדרגה הנמוכה יותר. צורות נחותות כלות, כדי שתתחיינה צורות מפותחות ומושלמות יותר. כל מדרגה יותר גבוהה ויותר מושלמת היא שלילת המדרגה הנחותה והחסרה שקדמה לה. עריסת כל חי עומדת על פי שאל, וכאותו עוף אגדי הקם מתוך האפר, מתרומם כל חי מן הדמויות והדורות שעברו ואינם. אולם בתחום הרוח של האמת והטוב אין האמת והטוב מאבדים דבר מתוקפם ומזכותם בכל דרגה שהיא ובשביל כל דרגה שהיא. דבר שהוא אמת וטוב נשאר לעולם אמת וטוב. כל דרגה גבוהה יותר של אמת וטוב אינה שלילת הדרגה שקדמה לה, אלא הגשמתה. איש זקן שהגיע לשלמותו לא יפקיע את עצמו מן המידות הטובות של ילדותו, יתירה מזו - מעלת מוסריותו אינה אלא הגשמתן של אותן המידות הטובות של חיי ילדותו במעמד חיים מקיפים יותר. המערכת הסבוכה ביותר של אמת נשגבה ורבת תוצאות לא תפקיע את עצמה מתוקפן של האמיתות הפשוטות ששימשו לה נקודת מוצא. דווקא קיומן האיתן של אותן אמיתות פשוטות שאינן זזות ממקומן הוא יסוד ושורש לכל מציאותן של האמיתות העליונות והאחרונות. הללו, במידה שהן אמת בעלת תוקף כללי, הרי בעומק יסודן אינן אלא תוכנן המפורש והמודע של אותן אמיתות יסוד פשוטות, אלא שהתוכן הזה היה עדיין בלתי מפותח ובלתי מודע.

לפיכך, האילן המסמל את ההכרה ואת העשייה של האמת והטוב הוא אילן של זהב, משורשו ועד לפרחיו - זהב, בכל אחד מחלקיו ובכל דרגות התפתחותו - זהב, בכל חלקיק ובכל דרגה - זהב וטהור, אמת וטוב במידה שווה; והריהו עומד בשלמותו הגמורה, משורשו ועד לפרחיו - גוש אחד שאינו מתפרק ושאינו עשוי חוליות חוליות, אלא עשוי הוא מתחילתו ועד סופו לכל היקף שלמותו המוגמרת. קיצורו של דבר - הרי זה אילן בדמותה של מנורת זהב טהור אשר תיעשה מקשה ואשר ירכה וקנה גביעה כפתוריה ופריחיה ממנה יהיו.

סאלות

1. מה בדיוק השאלה הריטורית שפרשנו שאלה בתחילת דבריו?
2. מה מציגים החומר והצורה של המנורה?
3. כמה ולמה שונה המנורה מן הולחן?
4. מהו תהליך התפתחות החושים לצומת האמת והטוב?
5. למה האילן הוא מנהג?
6. למה דוקא מקשה?
7. מהו הרציון המרכזי של פרשנו בדבריו כאן?